

CUPRINS

Cuvânt înainte 7

CAPITOLUL I

Johann Sebastian Bach.

Repere biografice, de creație și de stil..... 11

CAPITOLUL II

Sonatele pentru vioară solo. Analize structurale..... 21

SONATA I ÎN SOL MINOR, BWV 100124

 Partea I – *Adagio*..... 24

 Partea a II-a – *Fuga*..... 27

 Partea a III-a – *Siciliana*..... 30

 Partea a IV-a – *Presto*..... 32

SONATA A II-A ÎN LA MINOR, BWV 1003.....36

 Partea I – *Grave*..... 36

 Partea a II-a – *Fuga*..... 38

 Partea a III-a – *Andante*..... 41

 Partea a IV-a – *Allegro*..... 42

SONATA A III-A ÎN DO MAJOR, BWV 100545

 Partea I – *Adagio*..... 46

 Partea a II-a – *Fuga*..... 50

 Partea a III-a – *Largo*..... 55

 Partea a IV-a – *Allegro assai*..... 59

CAPITOLUL III

Aspecte de ordin interpretativ și metodologic

în studiul Sonatelor pentru vioară solo	63
SONATA I ÎN SOL MINOR, BWV 1001	63
Partea I – <i>Adagio</i>	64
Partea a II-a – <i>Fuga</i>	67
Partea a III-a – <i>Siciliana</i>	70
Partea a IV-a – <i>Presto</i>	71
SONATA A II-A ÎN LA MINOR, BWV 1003.....	72
Partea I – <i>Grave</i>	73
Partea a II-a – <i>Fuga</i>	75
Partea a III-a – <i>Andante</i>	76
Partea a IV-a – <i>Allegro</i>	77
SONATA A III-A ÎN DO MAJOR, BWV 1005	78
Partea I – <i>Adagio</i>	79
Partea a II-a – <i>Fuga</i>	81
Partea a III-a – <i>Largo</i>	82
Partea a IV-a – <i>Allegro assai</i>	84
BIBLIOGRAFIE	87

CUVÂNT ÎNAINTE

A bordarea celor Șase sonate și partite pentru vioară solo, BWV 1001-1006 de Johann Sebastian Bach reprezintă un moment crucial în formarea oricărui violonist. Densitatea planului estetic-afectiv, multitudinea aspectelor de ordin tehnic, configurarea unor strategii tensionale de efect sunt doar câteva dintre motivele pentru care acest ciclu poate fi considerat capodoperă.

Carierea unui violonist nu poate fi considerată împlinită dacă acesta nu abordează, pe parcursul dezvoltării sale profesionale, anumite piese (sau cicluri de piese). Mă refer, în acest sens, la Concertul pentru vioară și orchestră în re major, op. 61 de Ludwig van Beethoven, la cele 24 de Capricii pentru vioară solo, op. 1 de Niccolò Paganini sau, evident, la cele Șase sonate și partite pentru vioară solo de Johann Sebastian Bach.

Intenția de a aprofunda lucrările componente ale acestei minunate „suite de suite”, de a înțelege în amănunt resorturile care fac să se miște acest misterios angrenaj ce depășește granițele pragmatismului, evoluând în spațiul sideral și irizat al conștiinței mi-a stârnit dorința de a mă apleca asupra celor șase opusuri cu o privire analitică, rece și calmă. Am dorit să înțeleg, într-o primă

fază a cercetării, structura internă a modului în care elementele de ordin tehnic se încheagă într-un tot unitar; consecința: necesitatea aprofundării aspectelor de ordin structural-articular, melodic, armonic, ritmic, timbral.

După configurarea unei baze teoretice, am început să mă gândesc la modalitățile de abordare a sonorităților, la deslușirea planurilor tensionale, creionând sumar (la început), și din ce în ce mai consistent (către finalul cercetării) trasee interpretative care să poată fi urmărite într-un mod logic ordonat. De fapt, am încercat să realizez o medie între imaginarul intuitiv (mă refer la acele elemente de ordin stilistic pe care un interpret le „simte”, le cunoaște aprioric, din zestrea ancestrală transmisă inconștient) și conștiința obiectivă (explicația lucidă a fenomenologiei interpretative, prin prisma unor elemente de ordin tehnic).

Ciclul bachian propune o lume sonoră unică, misterioasă, ce se dezvoltă permanent, o lume care trebuie să fie bine înțeleasă de către interpret, pentru ca acesta să o poată materializa auditiv în cadrul unui recital.

Problemele pe care le ridică aceste piese, privite în totalitatea unitară a lor, depășesc granițele necesității studiului tehnic, traseele tensionale interne, dar și elementele cu caracter leitmotivic ce se constituie în liant afectiv al întregului ciclu trebuie să fie redade corespunzător, pentru ca frumusețea aproape mistică, religioasă a compendiului sonor să poată fi încărcată de vibrație și eflorescență a sentimentului.

Prezentarea celor Șase sonate și partite pentru vioară solo în cadrul unui recital care le are ca unic obiect de atracție acustică trebuie să fie realizată într-un plan afectiv în permanentă mișcare, ce pornește de la încărcătura tensională, sobrietatea și maiestuoșitatea Sonatei I în sol minor și ajunge la strălucirea, vibrantismul

și înălțarea Partitei a III-a în mi major. Totodată, elementele de ordin caracteristic (mă refer aici în primul rând la acordul inițial al primei sonate, care își transformă treptat constituția, devenind element melodic pe parcurs, iar în final, în debutul ultimei piese, ajungând arpegiu cu elemente ornamentale) vor fi abordate atât prin prisma funcționalismului lor articular și al premiselor estetice pe care le oferă (în cadrul analizei structurale), cât și prin raportarea directă la implicațiile de ordin sonor, auditiv (în cadrul analizei interpretative).

Delimitarea lucrării se produce în cadrul a trei capitole, astfel: primul capitol propune o trecere în revistă a elementelor biografice, de creație și de stil ale lui Johann Sebastian Bach, capitolul al doilea constă în analizarea din punct de vedere structural-articular a ciclului de sonate, iar cel de-al treilea capitol oferă soluții pentru abordarea interpretativă, cu unele referiri și la metodologia studiului acestora.

Doresc să îi mulțumesc, și pe această cale, regretatului prof. univ. dr. Grigore Constantinescu, pentru sprijinul, susținerea și ghidajul acordate pe parcursul întregii cercetări.

Alexandru Tomescu

CAPITOLUL I

Johann Sebastian Bach. Repere biografice, de creație și de stil

La cumpăna dintre secolele XVII-XVIII, Johann Sebastian Bach se naște la Eisenach, la 21 martie 1685. Tatăl său, Johann Ambrosius, trompetist și director al muzicienilor din acel oraș al Turingiei, făcea parte dintr-o familie cu vechi tradiții muzicale din zona centrală a Germaniei, mulți dintre ei activând ca organiști, cantori sau instrumentiști. Primele noțiuni muzicale le primește de la tatăl său care îl familiarizează cu tainele viorii și clavecinului, pentru ca, mai apoi, să studieze și orga cu unchiul său, Johann Christoph Bach. La vârsta de opt ani începe să învețe scrisul, cititul, gramatica latină și Biblia la Eisenacher Georgenschule, făcând totodată parte și din corul de la St. Georgenkirche. În anul 1694, mama sa, Elisabeth Lämmerhirt, se stinge din viață, urmată fiind, la doar nouă luni, de soțul său, după care, tânărul Johann Sebastian și unul dintre frații săi, Johann Jakob, ajung în grija fratelui lor mai mare Johann Christoph (născut în anul 1671), ce ocupa funcția de organist la St. Michaeliskirche din Ohrdruf, un mic oraș din vecinătatea orașului Eisenach.

În această perioadă continuă studiul orgii și al clavecinului sub îndrumarea fratelui său, obținând convingătoare și constante

progrese. În paralel urmează Gymnasium-ul din Ohrdruf, primind lecții de gramatică, limba latină, greacă și teologie, iar pe lângă acestea activează în corul școlii, având o voce de sopran deosebită.

În primăvara anului 1700, Johann Sebastian pleacă la Lüneburg pentru a-și continua studiile la școala de pe lângă St. Michaeliskirche. Pentru a susține costurile șederii și școlarizării, intră în corul acestei biserici. Mai târziu, la începutul adolescenței, din cauza schimbării vocii, se întreține ca violonist în orchestră și ca acompaniator la clavecin al corului, la repetiții. La plecarea sa din Lüneburg, în primăvara anului 1702, Johann Sebastian Bach posedă solide cunoștințe în domeniul cântatului la orgă, clavecin, vioară, muzică corală bisericească și certe abilități de improvizator și compozitor, lucruri care-l recomandau pentru o carieră muzicală de succes.

Pentru o scurtă perioadă devine violonist în orchestra ducelui Johann Ernst de Saxa-Weimar, iar la sfârșitul anului 1703 se angajează ca organist la Neue Kirche din Arnstadt, beneficiind, datorită recunoașterii valorii sale, de o retribuție satisfăcătoare pentru acele vremuri. În vara anului 1707 părăsește orașul Arnstadt pentru a-și continua cariera de organist la St. Blasiuskirche din Mühlhausen, un oraș ce-i oferea tânărului Bach deschiderile unei vechi tradiții a vieții muzicale. La scurtă vreme după instalarea sa la Mühlhausen, la 17 octombrie 1707, se căsătorește cu verișoara sa de-a doua, Maria Barbara Bach.

În anul următor, Johann Sebastian Bach acceptă oferta făcută de ducele Wilhelm Ernst de Saxa-Weimar și devine organist și membru al orchestrei curții din Weimar. În timpul șederii la Weimar, familia Bach se mărește prin nașterea Catherinei Dorothea (în 1708), a lui Wilhelm Friedmann (în 1710) și a

lui Carl Philipp Emanuel (în 1714). În același an devine conducătorul orchestrei curții. Datorită activității sale de interpret, compozitor și profesor, faima sa de organist se răspândește pe tot cuprinsul Germaniei.

O nouă etapă a activității sale profesionale este reprezentată de numirea sa în postul de capelmaistru (cea mai înaltă funcție pe care o putea ocupa un muzician în timpul acelei epoci) al curții principelui Leopold de Anhalt-Köthen, în anul 1717. Tânărul prinț, fiind un mare iubitor al muzicii, avea o mică orchestră alcătuită din 18 excelenți interpreți adunați din toată Germania, cărora li se alătura adeseori, fiind un bun cunoscător al clavecinului, viorii și violei da gamba. În călătoriile acestuia prin țară, Bach îl însoțea, fiind însoțit și de o bună parte a orchestrei. La întoarcerea dintr-o călătorie de trei luni făcută la Karlsbad, în vara anului 1720, Bach primește tragica veste a morții soției, Maria Barbara, în timpul absenței sale.

Una dintre preocupările sale componistice era aceea de a scrie cantate, la comanda prințului. Pentru interpretarea acestora erau invitați soliști vocali ce se aflau în contract cu curțile nobililor apropiați. Atenția lui Johann Sebastian Bach a fost atrasă de către una dintre soliste, posesoarea unei voci de sopran deosebite, Anna Magdalena Wilcke, fica trompetistului Johan Carl Wilcke din Weissenfels. Cei doi, Johann Sebastian și Anna Magdalena, își vor oficializa relația căsătorindu-se în ziua de 3 decembrie 1721. În cei 28 de ani de căsnicie fericită ce vor urma, s-au născut 12 copii în familia Bach dar, din nefericire, doar patru au supraviețuit copilăriei.

Johann Sebastian Bach, aflat în căutarea unui post care să corespundă aspirațiilor sale profesionale, dar și a unui loc în care copiii săi să poată urma cursurile unor școli de prestigiu, părăsește